

اسلامك نفعنه خادم مقالات
مع الت شكر قبول ونشر اولونور

يازانك شخصيتي دكل، يازينك اهميتي
نظر دفته آليدير .

كلن يازيلردن شايان قبول كوردولنلر
تاسوخ ميراسيله درج ايديلير .

كوننده ريله جك آثار ، اوقوناقلي
ومختصر جله يازيلش اولماليدز .

ديني ، علمي ، ادبي ، اجتماعي

مخمس

۱۳۳۸

جمهورية الجزائرية الديمقراطية الشعبية

صاحب ، مدبري ، محرري :

اداره خانه سي :
بايزيد جامع شريفك تربه قاپيسي
قارشيسنده

مركز توزيعي :
باب عالي جاده سنده (اتحاد
تجارت) كتيخانه سي

آبونه بدلي :
سنه لكي ۱۰۰ غروش
آلتی آيلنی ۵۰
مالك اجنييه ايچين ۲۵ غروش ضم
اولوناليدز .

آبونه قيدي معامله سي هر سنه نك بونجي
وايكنجي آلتی بندن اعتباراً اجرا اولونور

في : غروش
۱۰

ربيع الاخر
۱۳۴۲

جلد
۴

عدد
۴۲

عننات قدیمه مزدن :

مکتبه باشلامه مراسمی

پك آزی مستنی اولق اوزره تاریخلریمیزك
هانکیسنه باقیلسه اجدادیمیزك سفر و ظفرلردن
باشقه همان هیچ برشی کورولمز .

مورخلریمیزك چوغی بولونقلری عصرک احوال
اجتماعیه سنه دایریازی یازمایی ، معلومی اعلام
قیلندن عد ایتیش اولاجقلرکه اثرلرنده اسکی عثمان
نلیلرک اجتماعاتنه دایر - هیچ دکلسه بیله - کافی
معلومات ویرمه مشلردر .

معلومدرکه تاریخ یازمق : ماضی بی استقباله
آکلامق ، یاخود اسلافی اخلافه طایتمق دیمکدر .
بوکا بناء (حال) ایچین معلوم اولان بر شیئک
(استقبال) ایچین مجهول بر ایلماماسی لازم کلیر .

حال : قوافل استقبالک ماضی به مروری تسهیل
ایدن برکچیددر . (دهمین) دیدیکمز (آن) بیله
(شیمدی) به نسبتله اوکییدی بویلاوب کچمشدر .
بوسبیلله شیمدیکی وقایع (براز صوکر) سی ایچین
تاریخک حق اولمش و او حقک تأدییه سی مورخک
ذمت مدقانه سنه ترتب ایله مشدر .

اکثر مورخیمیزك شودقیقه دن غفلتی ، اسکی
عادات و اطوازیمز ، حتی یالکز وجود و حیاتلرینه
توارث ایله دیکمز آبا و اجدادیمزه بزی پک یابانچی
یراقشدر ، اوقدر که : بیقلری نصفه قدر عرضاً
تراش ایدیش و دوداق اوستلرینه قدر طولاً
کسدریلد کدن صوکر اقریدریش اولان ارککلریمیزك
قارشینسه بالا بیقلی و مردانه قیلیقلی بویوک
بابالری ، کردن وسینه سی ، ساعد و ساقی کشاده
بعضی قادیلریمیزك مواجهه سنه ده فراجه لی ،
باشاقلی قادین نینه لری چیقویرسه هرایکی طرف ده
یکدیگرینی بیکنانه بر نسل تلقی ایله به جک درجه ده
بر تباعد و تغایر حصولنه بادی اولمش !

وقتیله ناصیل ییوب ایچدی کمزی ، نه تورلو

کینوب قوشاندیغمزی ، نه صورتله کوروشوب
قونوشدیغمزی ، خلاصه نه وجهله یاشادیغمزی
اوکره نه بیلیمک ایچین اجنبی کتابلرینه مراجعت
مجبوریتنده بولونویورمز . مورخین اسلافک نظر
دقته آلمادیقی شو مهمه یه - پک مقدود ذوات
مقتدره دن باشقه - معاصرلریمز جه ده اهمیت ویریلله
دیکشندن بو مجبوریت ، غالباً اولاد و احفادیمز ده
میزاث قالاچق .

شو دوشونجه سوقیله عبد طاجز ، آتیده کی
مقاله بی قارالادم . الی قلم طوتانلریمز ده به تیشسه
بیلدکلری زمانلره عاقد عرف و عاداتی ، یاخود
به تیشلردن ایشیتدکلری اجتماعاتی تحریر و تثبیت
ایده دلرسه صایلمقله توکه نهمین نقصانلریمز دن بر
قسمک اکاله خدمت ایله مش اولورلر .

مکتبه باشلاما :

عموماً مسلمانلر و خصوصاً عثمانلیرده اوقویوب
یازمق و بونلری اوکره نوب اوکره تمک مراق
واعتیادی پک اسکیدر ، نشاتلریله ابتدا ایله مشدر .
چونکه قرآن کریمک (اقرأ) یعنی (اوقو) امریله
باشلایان ایلک آیت منزله سی حکمنه تبعیت کوستر مشلر
وتعلم و تعلمی دینک احکام مخصوصه سندن بیلمشلردر .

نبی اکرم صلی الله علیه وسلم حضرتلری بدر
محاربه سنده مکه مشرکلرندن آلیان ۷۰ اسیردن
اوقوماسی و یازماسی اولانلری مدینه ده کی مسلمان
چو جوقلرینه قرائت و کتابت اوکره تمک شرطیله
آزاد ایتیش ، چفتجی مملکتی اولان مدینه ببلده سنده ده
بوتدیر سایه سنده اوقویوب یازانلر چو غالمش ، حتی
اصحابدن بعضیلری امرنبوی ایله اجنبی لسانی
اوکره تمش و ملوک و امرایه کونده ریلن سفیرلر ،
احکامک لسان آشنا اولانلردن انتخاب ایدیشدی .

خلفای راشدین حضراتیله ، امویه ، عباسیه
و طوائف ملوک حکومتلرینک هیسیده بو اصوله
رعایتده وزمانلرینه کوره نشر معرفتده قصور
ایتمه دیلر . مملکتلرینک هر طرفده مکتبلر ، مدرسه لر
کشادیله تعمیم عرفانه چالیشدیلر .

اولا : فقير برعائله نك چو جوغي باباسى ، يا خود آناسى ، يا خود ولسى طرفدن جوارده كى محله مكته كوتورولور ، خواجه نك الى اوپدورولوب تعليم وتدريسنه حسب الله اهتمام اولونماسى معلم اقدیدن رجا ايديليردى .

ثانياً : اورته حاللى برعائله نك چو جوغي كيدريلوب قوشاديلير ، ارلك ايسه فسنه ، قيزسه صاچارينه الماس ، اينجى كى مزينات ، بويته ده شال وقلابدانلى بر جزء كيسه سي طاقيلىر ، اقربا واحبا ايله برلكده مكته كيديلير ، چو جوق درسه باشلاتدريلوب خواجه ده ايتدريلدكن صوكرامكته كى اطفاله ايكيشر ، اوچرغروش ، خواجه ايله - مبصر ، يا خود معلم معاونى ديك اولان - (قافله) يه اوچنه بر قاج مجديه باغلانلش برر منديل ويريليردى .

ثالثاً : زنكين و كيار برعائله نك چو جوغي مكته باشلايه جنى زمان كيده جكي مكته خواجه سنه خبر كونده ويلير ، معلم طرفدن ده طلبه و طالباته : — يارين (آمين) وار . كوزه لجه كينك ده اويله كليك . امرى ويريليردى .

او قوفان الهى وايديلن دعا ائناسنده (آمين) ديه باغريشيدقلىر ايچين بوكي مراسمه مكته چو جوقلى (آمين) تعبير ايدرلردى . آمينه كيده جك طلبه و طالباتك مقدارى از ، يا خود چو جوق باباسنك ايده جكي مصرف چوقسه باشقه مكته لردن ده خواجه لرى وقافله لريه برلكده صبيان چاغريليردى . على الا كثر پنجشنبه ، احياناً بازار ايرته سي كونلرى باييلان مكته جمعيتلرنده صاحبلاين چو جوقلر - بايراملق ، سيرانلق لباسلرني كيمش ، بعضيلرى ده هنوز مكته كيمه ين كوچوك قارده شلرني يانلرينه آلمش اولدقلىر حالده - مكته طويلا نيرلر ، او كده الهيجيلر [الهى او قويا نلر] ارقده آمينجيلر [الهى آراسنده آمين ديه باغيرانلر] اولق اوزره ايكيشر ايكيشر ديزيليرلر ، زنكامين البسه لريه

غازى عثمان بكك تأسيس ايله ديكى عثمانلى حكومتى ده بو خصوصده سلفلرندن كرى قالمادى ، ايكنجى حكمدارى اورخان غازى ، بورسه يي فتح ايله باي تحب اتحاد ايدنجه اوراده . ياپدريدنى جامع شريفك يانه برده مكته بنا و تسخير ايله ديكى ازنيقده مكمل بر مدرسه انشا ايتدريمشدى كه - شيخ محي الدين عربى حضرت تليزك (فصوص الحكيم) نامنده كى اثرينه عارفانه بر شرح يازمش اولان - (داود قيصرى) بومدرسه نك ايلك مدرسى اولمشدى . اورخان غازينك اوغوللريه طورونلرى و عثمانلى اردولرينك مجاهد قوماندانلرى ده بواثر جليله پيرو اولديلر . كرك وطن اصليده ، كرك ماجارستان ايجلرينه قدر بلاد مفتوحه ده چشمه ، سيل ، خان حمام كى مائر مدنيه دن باشقه ، جامع ، مسجد ، مدرسه ، مكته مثلالى دينى و علمى بر جوق مؤسسات وجوده كتيرديلر ، دوام عمرانلرى ايچون مستوفى و قفلر تخصيص ايتديلر .

شو اعتياد مشكور ايله شهرلرده وبويوجك قصبه لرده هر محله سكاني ايچون بر مسجد و برقاج محله صيافى ايچين بر مكته بنا اولوندى .

بعض صبيان مكته لرينك خواجه لرينه عمارت لردن هر كون (فودولا) و طلبه سنه هفته بر (پيلاو زرده) ويريلديكي كى سنده بر دفعه ده (قاپامه) ناميله بر رقات البسه اعطا ايديليردى .

مكتب مداوملرينى تحصيله ترغيب ايچين شو يولده مخصصات ياپلش اولماسنه علاوه هنوز مكته كيمه ينلرى تشويق ايچون ده بعضى اصوللر احداث ايديلشدى .

از جمله بر چو جوغك مكته دوامه باشلاماسى ايچين بايسلاجى جمعيت ، هر عائله جه اشتياق و افتخار ايله اجرا ايديلن مراسمدن ايدى . مكاتب رسميه نك چو ظالماسى ، برده وقف مكته لرينك باشقه بر شكل الماسى اوزره رينه متروك قالان (مكته باشلاما) رسمى ، صوك زمانلرده شو صورتله اجرا اولونوردى .

علامه السبائی تنظیم ایدرجه سینه بر صیرا و معصومانه
بر شوق و شطارتله مکتبه باشلایه جق چوجوق
اویته کیدرلردی .

چوجوق ، یکی البسه کینمش ، اوستی باشی
مجوهرات ایله سوسله نمش ، بویته قیمتدار بر شال
و صیرمالی بر جزء کیسه سی طاقلمش اولدینی حالده
اوراده بکمر ، آلائی کوروندیکی کبی دیشاری به
چقار ، قاپینک اوکنده دوران و قنارلرندن برینه
بر قاج آرشین باصه دن (آصقی) باغلانیلمش اولان
قایطونه اوطورور ، آراصیرا باشی چویروب آرا به سی
تعقیب ایدم جک چوجوق قلمه قارشئی طفلانه بر غرور
ایله قورولور ، طوروردی .

مکتبه باشلایه جق چوجوق بردانه ایسه یانی
باشنه اقریادن ، یاخود قونو ، قومشودن برینک
عین سنده بولان چوجوغی ، قارشینه ده منسوبیتدن
بری اوطوردقدن صوکره آرا به حرکت ایدر و
غایت آغیر بر یوروشله سوق اولونوردی . چوجوق
مکتبه اوطوراجنی میندرده آرا به نک اوکنده
طاشینردی .

بومیندر ، قطیفه ، یاخود قیمتلیجه بر قاشدن
مریج ، یاخود مدور بر شکله یابدیریلیر و مکتبک
آچیلیر ، قاپانیر رحله لرندن برینه باغلانوب بویته
اصمه آصقی آصیلمش بر آدامک باشی اوستده
کوتورولوردی .

آرا به نک حرکتیه (السبجی باشی) ده آلائی
اوکنه کچر و چوجوق لغه مخصوص دیک بر سسله
السبجی به ابتدا ایدردی . السبجی باشی ، چوجوق لک
الکزیاده مقام آشناسی و پرده شناسی اولدینی ایچین
تفنیاتک آغازه و اداره سی اوکا عائددی . بناء علیه
کاه برنجی صیرانک صاغ طرفنده بولونور ، کاه الک اوکه
کچوب آرقه آرقه یوروردی .

السبآتک هر ایکی مصراعنده بر ، السبجیلر
طورور و آمینجیلر (آمین) دییه باغیریشیردی .
چوجوق لک صفوت قلب ایله اولان مستدعیاتی
عندالله مستجاب اولاجقندن سلامت ملک و وطن

دعاسی حاوی بعض منظومه لر بسته له نیر و چوجوق لره
السبجی مقامنده اوقوتدورولوردی که سیواستوبول
محاربه سی اناسنده بسته لشمس بویله بر منظومه اوزون
مدت السبآت آراسنده تغنی ایدیلشیدی .

بورنگارنک و بر آهنگ آلائی مرور ایتدیکی
جاده و سوقا قلدن کچلر طورور ، قهوه خانه لرده
اوطورانلر قالقار ، دکاننده چالیشانلر ایشی بیرا قیر
اوندی بولونانلر اشتغالاتی ترک ایله بچرمنک اوکنه
و قفسک آرقه سینه قوشار ، کوزلری اشک شادی ،
دوداقلری معنوی بر تبسمه مالی اولدینی حالده
آلائی کذارشنی سیر ایدردی . تماشا کرانندن هیچ
بری بولونمازدی که هنوز مکتبه کیمه یین اولادینک
بویله بر آلائیله ابتدای تدریسی تمنی ایتمش اولماسین ،
کذا هیچ بر یا وروجق کورولمزدی که کندینک ده
اویله بر آرا به ایلده ولا شریق مکتبه کیتک ایسته دیکی
انظار معصومانه سندن آکلا شیلما سین .

آمین آلائی ، ویریلش قرار موجبجه بعض
محلاتی دولاشوب کزیندیکی یرلرده شوق عرفانی
تجدید و تزئید ایلده کدن صوکره دوزر ، جمعیت
اوینک قایمی اوکنده طورور ، اوراده ده الهیار
اوقونوب (کلبانک) ده نیلن دعا ادا ایدیلده کدن
صوکره مراسم ختام بولور ، آلائی افرادی ، هیئت
تعلیمی و تعلیمیه سیله برلکده اوده داخل اولوردی .
اؤک صفه سی و یاخود الک بویوک اوطه سی میندرلر ،
سجاده لرله تفریش ایدیلش ، عود اغاجی و بنجورلر
یا قیلوب هوامی ترویج قیلنمش اولدینندن جماعت
واردی ، بو اوطه به طویلانیلر ، مکتبک خواجه سی
مجلسک صدری دیمک اولان اورته ده کی میندری ،
مکتبه باشلایه جق چوجوق ده قارشیننده کی سجاده ،
یاخود مندر اوسته اوطوروردی .

مجلسده علمادان ، یاخود مشایخن بری
بولونورسه خواجه نک یری اوداته تکلیف ایدیلیر
اونک طرفندن چوجوغه بسمله دیدیرتیلیردی .
چوجوق بویتمده کی جزء کیسه سندن القبا جزئی

چقاروب خواجه افندی ایله کندی آراسنده کی رحله نك اوستنده آچاروخلانی اله آلوب معلمك تعلیمه مترقب بولونوردی .

چوجوقلرک شوق تعلیمی آرتیرمق ایچین او وقتکی القبا جزئری شیمدیکیلردن داها زینتلی اولارق باصیلیر ، باش طرفلری بویالی ویالیزلی اولوردی .

خلالرده برنج ، بافون ، کوموش ، حتی آلتوندن اعمال ایدیلوب درجه ثروته کوره اولان نوعی آلنیر و حرفلری اشعارت ایتک اوزره چوجوقلر طرفندن قوللانیلیردی .

خواجه افندی (اعبود بسمله) و « یاربی قولایلاشدیر ، کوچلشدیرمه . یاربی تدرسمی خیر ایله اتمام ایله » مآلنده کی « رب یسرولا تعسر رب تم بالحیر » دعاسیله تعلیمه باشلار ، حروف هجائی و نقطه لرله حرکاتی صیراسیله اوقویوب اوقوتدقدن صکره « یاربی علممی آرتیر » معناسنده کی « رب زدنی علماً » دعاسیله ایلک درسی بیتیریدی .

یکی شاگرد ، خواجه نك و حضار مجلسك آلرینی اوپدیکی صیراته طلبه آرسنده کی آزرچیلر طرفندن بررمقدار قرآن کریم تلاوت و خواجه افندی ، یاخود باشقه بری طرفندن ده دعا ایدیلهرک راسمه بدنه نهایت ویریلیردی .

بعده سفره لر قورولوب کرک مکتب چوجوقلرینه کرک سائر مدعوینه یمک ، یاخود یالکمز (لقمه) یدیریلیردی .

لقمه : مایه لی و صولوجه خاموردن قاشیقله فندق ، یاخود جویر بویوکلکنده آلنوب قیزغین صوصام ، یاخود زیتون یاغنده قیزارتیلدقدن صوکر یا طاتلی به آتیلیمق ، یاخود صکره طاتلی به باتیریمق اوزره یه نیلیر بر طاتلیدرکه بویله جمعیتلرده و برینک ارتخالندن قرق کون صکرا یا بیدریلوب داغیتیلیر .

لقمه یه نیلد کدن صکره چوجوقلره اوچر ، بشر فروش توزیع ایدیلیر و اثنای توزیعده الهیجیلرله آمینجیلر آرسنده کی فرق کوزه دیلیردی . خواجه ایله قالفیه ویریلن نقدی هدیه به جبه لک چوخه ، یاخود میتانلق قماش علاوه ایدیلدیکی ده اولوردی *

بونک بر شکل دیکری ده واردی که اوده اوك دارلغنه ، یاخود باشقه برمحذوره بناء بد مراسمنك مکتبه ایفا ایدیله سی ایدی . اونده ده آرایه محلاتی دونوب دولاشدقدن صکره مکتبک اوکنه کلیر . چوجوق خواجه افدینک اوکنده بسمله دیر ، اوده بولونان مدعوبن مکتبه انبات وجود ایدر ، چوجوقلر ایسه صباحین کونده ریلن لقمه بی مکتبه یردی .

برده مکتبه باشلايه جق چوجوق مشایخدن برینک اولادی ایسه آمین آلاینه شیخک طریقه مخصوص سانجاقلرله تکیه نك درویشانی اشتراك ایدهرک الهیات اثناسنده قدوملر ، حلیله لر ، مزهرلر چالینیر و ذکرا لله ایله آیین طریقت اجرا اولونوردی *

خلاصه یازدیغیم شو مراسمنك اجراسی ، چوجوق بابا و آنالرینی تهییج و مکتبه کیمه بن اطفالی تحصیل علمه تشویق ایله دیکی کی اصنافدن بعضیلرینک انتفاعنه و محلی صنایعدن بر قسمنک ترقیسنه بادی اولوردی . مثلاً جزء کیسه لری طولانیسیله صیرما جلیق وایشله مه جیلک ، خللر یوزندن قویو مجلیق ، جزئلرک تذهیب و تجلیدی مناسبتیله مذهبلک و مجلدلک ، رحله لرک اعمالندن مارانغوزلق و جلا جلیق ، مندرلرک یا پیلما سندن حلاجلق و دوشه مه جیلک کی صنعتلر استفاده و بالطبع ترقی ایدردی .

طاهر المولوی

مطبعه عامره | مدیرمسئول: طاهر المولوی